

Emanuel PLOPEANU*

Delia Roxana Cornea, Vilegiatura la malul mării și patrimoniul său arhitectural. Istoria băilor de mare și a cazinourilor din Constanța și Mamaia/Seaside leisure and its architectural heritage. The history of sea bathing and the Constanța and Mamaia Casinos, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2024.

Constanța s-a definit, cu prioritate, prin două elemente fundamentale, ambele transformate la rang de industrie în întreaga lume, în secolul XX și, mai ales, după Al Doilea Război Mondial. Ne referim la *turismul estival*, dependent de efectele benefice ale soarelui și mării, și la *patrimoniul arhitectonic*, format din clădiri istorice reprezentative, având ca reprezentant cu autoritate *Cazinoul* din Constanța. Particularitatea orașului continuă: practic, apariția clădirilor emblematice ale orașului s-a făcut în directă legătură cu exploatarea dorinței societății românești, chiar din primele decenii după integrarea Dobrogei la statul român, de a beneficia de *soare și mare* dar și de a se relaxa în facilități de cazare și entertainment și pe promenade moderne, la sfârșitul programului zilnic al "băilor" de soare și de mare.

Volumul **Vilegiatura la malul mării și patrimoniul său arhitectural. Istoria băilor de mare și a cazinourilor din Constanța și Mamaia/ Seaside leisure and its architectural heritage. The history of sea bathing and the Constanța and Mamaia Casinos**, semnat de dr. Delia Roxana Cornea, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, apărut bilingv, în limbile română și engleză, la Editura Mega, în anul 2024, documentează relația privilegiată dintre condițiile naturale speciale și dezvoltarea edilitară a orașului Constanța, după 1878, cu accent pe clădirile de mare importanță, cum ar fi *Cazinoul*. Practic, *turismul estival* ("vilegiatura la malul mării") și *Cazinoul* din Constanța (cu toate variantele sale, până la cea de la 1910, în prezent redeschis publicului, după decenii de abandon și dezinteres în salvarea sa) sunt cei doi actori principali ai cărții, un binom indestructibil (și un motor economic) pentru perioada 1878-1940. Din acest binom apar și derivațiile: amenajarea plajelor din Mamaia (încă de la începutul secolului XX) și lucrările edilitare din perioada interbelică dar și

* Emanuel PLOPEANU: conf.univ.dr., Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea "Ovidius" din Constanța, emmiplop@yahoo.com

condițiile de *vilegiatură* din perioada socialistă sunt, la rândul lor, amplu documentate, inclusiv prin menționarea folosirii, în scop turistic, a construcțiilor interbelice, în circuitul turistic de masă al perioadei socialiste.

Binomul amintit de mai sus, reprezintă axa centrală a cărții iar autoarea, dr. Delia Roxana Cornea, o urmează fără niciun fel de divagare, demonstrând rigoare în urmărirea scopului propus ceea ce, desigur, contribuie la creșterea exponențială a valorii cărții. Aceasta este structurată având în vedere relația specială *vilegiatură – patrimoniu*. Sunt cinci capitole (Capitolul I: Bulevardul Elisabeta și vechiul cazin – ante-proiecții ale unui deziderat edilitar (1880–1892); Capitolul II: Sezonul estival la Constanța la cumpăna secolelor XIX – XX – băile de la "VII" și inaugurarea celui de-al doilea cazin comunal (1893–1903); Capitolul III: Noi proiecte edilitare dedicate vilegiaturii – extinderea și lărgirea bulevardului Elisabeta, constuirea noului cazinou și mutarea băilor la Mamaia 1903–1910; Capitolul IV: Vilegiatură și loisir la Constanța și Mamaia (1911–1940); Capitolul V: Turismul și patrimoniul arhitecturii de vilegiatură la Constanța și Mamaia, de la debutul celui de-al Doilea Război Mondial și până la prăbușirea regimului comunist (1940–1989); precedate de un cuvânt înainte și o postfață (Cazinoul, o perlă a coroanei Constanței, semnată de Florin Anghel). Cititorul poate identifica, așadar, încă din cuprins, liniile directoare ale lucrării, în direcția celor amintite mai sus.

Volumul de față demonstrează trăsăturile unei monografii, având în centrul său relația *vilegiatură – patrimoniu/Cazino*, cu un spațiu alocat dezvoltărilor alternative, cum ar fi apariția stațiunii Mamaia. Ce justifică folosirea acestei formule? În primul rând, așa cum am mai amintit, obstinența cu care dr. Delia Roxana Cornea urmărește, cu un real talent cinematografic, dezvoltarea concomitentă a celor două elemente ale relației. În al doilea rând, demersul științific este susținut pe un bogat fond arhivistic și pe la fel de vaste informații și opinii oferite de presa timpului, care completează realizările istoriografice anterioare. Mai mult, lucrarea este însoțită de un extraordinar fond imagistic – fotografii, cărți poștale – care ilustrează elocvent aspectele abordate. În al treilea rând (pornind de la resursele menționate), analiza este extrem de detaliată, fiecare din aspectele aduse în discuție de autoare fiind atent abordate și relevante în urmărirea obiectivului stabilit. Chestiuni legate de: amenajarea primelor "băi", rudimentare dar atractive, aflate în proximitatea viitorului oraș, regulamente de utilizare a "băilor", facilități, căi de acces, transporturi, taxe, programe artistice oferite *vilegiaturiştilor* (inclusiv în perioada realismului socialist), dezbateri de politică locală cu privire la investițiile necesare dezvoltării turistice dar mai ales cele referitoare la Cazino în toate cele trei etape ale existenței sale), aspecte de natură sanitară și sfaturi pentru efectuarea eficientă a "băilor" în perioada post 1878, impactul războaielor mondiale și al regimului comunist asupra Cazinoului (în special) sunt amplu documentate.

De o mare importanță ni se pare apelul la presa epocii, locală și națională. Acestea oferă informații și opinii relevante pentru evoluția societății și pentru conflictul mocnit între moravurile epocii și explozia turismului estival. De asemenea, presa ne oferă un barometru destul de precis al speranțelor și deziluziilor produse de potențialul neașteptat și ne-anticipat (la 1878) al Constanței și al mării. Câteva exemple sunt revelatorii. "Marea atrage neîncetat oaspeți la Constanța și aceia care vizitează orașul nostru nu regretă venirea lor aici. Timpul este magnific. Marea admirabilă, efectul băilor salutar. Sunt zile în care marea este de o frumusețe fascinătoare, nu te mai poți sătura de a o privi și admira. Plimbările pe Bulevard și pe mare, mai ales pentru cei suferinzi de piept, produc un efect binefăcător imens. Petrecerile nu lipsesc, luni avurăm un bal la Hotel Panaios, sâmbătă va fi al doilea bal în Salonul școalei grece, după care va urma o serie de baluri în salonul de pe Bulevard, ce este aproape terminat. Simpaticul nostru Milo ne dă depeșe din Galați că în curând va veni aici cu trupa sa și va da o serie de reprezentațiuni. Suntem fericiți anunțând aceasta tuturor acelor care au admirat pe Millo, fiind încredințați că le facem o plăcere nespusă. Millo, cu toată povara anilor săi, are o inimă tânără, un cult pentru artă căreia s-a dedicat totul: stare, iubire, viață. Vom fi fericiți de a-l aplauda pe malul Pontului Euxin. Fie bine venit!" ne spune presa locală încă de la 1880 ("Farul Constanței", numărul din 26 iulie), (p.20 din volum). Aproape două decenii mai târziu, dezvoltarea este asociată și cu primele deziluzii, produse de fenomene ilicite care defavorizau Constanța în competiția turistică cu Varna, așa cum aflăm din presa centrală ("Românului", august 1898): „Pe când Varna începe a înflori – se putea citi în paginile cotidianului amintit – Constanța se veștejește și lumea se întreabă azi unde mergem, la Varna sau la Constanța? Și răspunsul începe a fi: La Varna! Anul acesta chiar, un mare număr, atrași de făgăduielile afișelor și publicațiunilor din ziare, au pornit spre țărmurile bulgărești, sperând a găsi acolo mai mult confort și prețuri mai avantajoase. [...] Hotelierii noștri se țin de câștig, persistă în prețurile lor și cuvântul de ordine pare a fi la Constanța, *jefuiți cât puteți căci numai o lună aveți de jaf*" (subl. autorului, p. 111 din volum). Alteori, speranța (și chiar satisfacția, derivată din comparația cu, de acum, consacrată destinație de vilagiatură, Sinaia și chiar cu Oostende, orașul belgian din Flandra de Vest, ce apare frecvent menționat în presă) și deziluzia merg mână în mână, așa cum citim în "Adevărul" din 4 august 1905 (p. 178-179 din volum: „De când podul cel mare peste Dunăre suportă în spinarea sa trenurile ce zilnic circulă pe linia ce-l traversează, Dobrogea a început să fie nu numai considerată, dar și cunoscută de cei de dincoace de Dunăre ca pământ românesc. Marea nu mai este, nici chiar pentru copiii noștri, o noțiune abstractă, iar Constanța concurează cu Sinaia: pentru o mondenă este tot atât de dureros să nu meargă în august la Constanța, cât e de dureros pentru dânsa să nu fie văzută în iulie în parcul din Sinaia. [...]

Constanța este Ostenda României. Așa se zice și sunt poate unii care o cred. Eu nu zic că este – sunt însă convins că ar trebui și ar putea să fie. Pentru aceasta ar trebui să se puie însă capăt obiceiurilor orientale și să se aibă în vedere că cine vine la băi vrea să se însănătoșească, nu însă să se îmbolnăvească. Or, la Constanța, dacă nu vrei să cheltuiești nebunește, găsești cea mai completă lipsă de confort. Să mi se dea voie să spun că niciodată o stațiune balneară sau climaterică de la noi nu se va putea compara cu una din străinătate, câtă vreme spolierea vizitatorilor va fi considerată ca unic mijloc de trai al populațiunii localnice. Înțeleg că un hotel care așteaptă un an întreg sezonul are dreptul să perceapă prețuri mai mari – înțeleg chiar ca un om să caute a-și scoate în două luni chiria care o plătește el într-un an întreg – dar ca să caute a scoate pentru o singură cameră cât plătește el pentru toată casa într-un an – este o disproporție care face să ți se urască cu vilegiatura”.

Cu speranțe, deziluzii, conflicte, oportunități, imaginea de ansamblu, pe care ne-o înfățișează dr. Delia Roxana Cornea, în lucrarea de față, este una nici mai mult nici mai puțin spectaculoasă. Satul de pescari otoman Kiustendje devine, cu toate tribulațiile adiacente, perla turismului estival. Plaja, marea și soarele generează fluxuri neașteptate de populație și determină o dezvoltare urbanistică rapidă și consistentă, în special în direcția marilor lucrări edilitare, în perioada ce a urmat anului 1878 și până la mijlocul deceniului al IV-lea. Similar, sunt prezentate dezvoltările satelitare, în special Mamaia, pentru perioada de după cel de-Al Doilea Război Mondial fără a fi uitat bagajul arhitectural antebelic.

Lucrarea de față devine, în consecință, una de referință pentru înțelegerea dinamicii rapide de dezvoltare a orașului, din punct de vedere economic, social, cultural și a elementelor care au contribuit la aceasta.

Emanuel PLOPEANU